

PRACTICI ȘI PERSPECTIVE DE REINTEGRARE SOCIALĂ PENTRU PERSOANELE CU PEDEPSE PRIVATIVE DE LIBERTATE DIN NORVEGIA

Cristian-Valeriu Anghel ^[1]

Rezumat

Asociația Alternative Sociale din România și Families and Friends of Prisoners din Norvegia au realizat în luna aprilie 2016 un schimb de experiență în Norvegia pe tema copiilor cu părinți deținuți pentru dezvoltarea colaborării în domeniul serviciilor pentru familiile deținuților. Schimbul de experiență a facilitat cunoașterea statutului deținutului și a modelului de reabilitare norvegian bazat pe incluziune socială: limitarea doar a libertății de circulație, păstrarea legăturilor familiale și menținerea lor activă din punct de vedere lucrativ. Autoritățile române vizează incluziunea socială a foștilor deținuți prin mecanismele economiei sociale, modelul norvegian oferind un exemplu viabil de aplicare a principiilor acesteia. Norvegia are cea mai mică rată de recidivă din Europa, de 20% (Deady, 2014, p.3), comparativ cu România a cărei rată de recidivă este între 60% și 80% din totalul populației carcerale potrivit unui sondaj realizat de Administrația Națională a Penitenciarelor (Băluță, 2012), dar și pentru că are o politică susținută de justiție prietenoasă pentru copii.

Schimbul de experiență a inclus derularea mai multor întâlniri de lucru cu actori relevanți locali din Norvegia organizate cu sprijinul partenerului FFP. Tematica acestor întâlniri a vizat prezentarea Alternative Sociale, a proiectului „Copii cu părinți deținuți – copiii invizibili” și a programului pentru sprijinirea acestor copii; prezentarea instituției vizitate și a modului în care reprezentanții săi lucrează cu deținuți, foști deținuți și familiile acestora; asemănări și deosebiri referitoare la bune practici în lucrul cu grupul țintă.

Cuvinte cheie: *economie socială, reintegrare, reinserție, deținut, experiențe, practici.*

1. Schimb de experiență cu reprezentanții Families and Friends of Prisoners (FFP)

Reprezentativ la nivelul neguvernamental din Norvegia este organizația FFP, singura organizație din această țară, a cărei sarcină principală este de a oferi sprijin și asistență pentru familiile deținuților. FFP este o organizație înființată în 1992, biroul principal fiind în Oslo cu un departament local în Trondheim. Are în total nouă angajați și este finanțată de Ministerul Justiției și Securității Publice și diferite alte ministere și direcții de resort, dar primește și finanțări private. În anul

---

[1] Economist, master în Negocieri-Relații Publice, la Universitatea „Alexandru Ion Cuza” din Iași, e-mail: canghel@alternativesociale.ro.

2015, finanțarea publică a fost de aproximativ 50% din bugetul organizației.

Activitățile FFP au caracter social, informativ și educativ, în acest scop, organizația participă la întâlniri periodice cu reprezentanți din diferite închisori din Norvegia, evaluează și oferă sfaturi referitoare la economie, aspecte sociale, formulare și cereri, contestații, precum și despre situația copiilor și a familiei deținuților.

În privința persoanelor condamnate, sistemul de învățământ din Norvegia permite tuturor persoanelor care nu și-au finalizat studiile să participe la două tipuri de programe, cel pentru persoanele cu vârsta sub 25 de ani numit *Dreptul tinerilor la educație* și cel pentru persoanele în etate sub denumirea *Dreptul adulților la educație*. Acest drept este valabil și pentru deținuți deoarece educația este gratuită, fiind suportată de către stat, responsabilitatea desfășurării programelor școlare pentru deținuți revenind instituțiilor de învățământ locale. Pentru deținuții din Norvegia este obligatoriu să participe la programul de educație și/sau muncă, serviciile prestate de persoanele condamnate fiind remunerate cu aceeași sumă de bani indiferent de munca prestată¹. Este ușor de înțeles de ce sistemul de reinsertie și reintegrare în societate a persoanelor private de libertate, după ispășirea pedepsei, se bucură de un real succes, cu rată de recidivă scăzută.

Întâlnirea cu FFP s-a concretizat și într-un prim pas pentru colaborări viitoare, această organizație fiind membră a rețelei europene Children of Prisoners Europe (COPE) rețea ce militează pentru drepturile și bunăstarea copiilor cu părinți deținuți și la care și Asociația Alternative Sociale a aderat în anul 2016.

2. Schimb de experiență cu reprezentanți Crucea Roșie Oslo

„A new punishment begins the day they are released” (O nouă pedeapsă începe în ziua în care sunt eliberați) - este o realitate pe care încearcă să o infirme această organizație.

Crucea Roșie Oslo lucrează cu și pentru foști deținuți cu sprijinul unei echipe de 150 de voluntari pregătiți în prealabil în cadrul unor sesiuni de formare de o zi și monitorizați, pe parcursul activității lor, de un responsabil angajat în cadrul organizației. Anual 220 de beneficiari participă la programele lor, conform celor afirmate de Svendsen Eileen, coordonator programe, Crucea Roșie Oslo 2016. De altfel, nu doar

---

¹ <http://anp.gov.ro/documents/12556/0/Ghid+Reintegrare/ca2a9d1e-6623-4b05-b123-1a6319fbf30e>. Accesat la data de 25.09.2016.

organizația din Oslo lucrează cu acest tip de beneficiari ci, mai multe filiale din Europa cum ar fi Crucea Roșie din Irlanda, care implementează un program de instruire pentru deținuți în domeniul sănătății populației și acordării primului ajutor.

Recrutarea beneficiarilor se face din perioada de detenție când voluntarii se întâlnesc, periodic, cu deținuții care urmează să se libereze. Întâlnirile continuă și după perioada de detenție, având ca scop susținerea fostului deținut în procesul de adaptare la viața din libertate. Principiul care fundamentează aceste modalități de lucru vizează relațiile de la egal la egal bazate pe încredere reciprocă și promovarea comportamentelor prosociale. Deși întâlnirile au loc periodic și presupun un anumit grad de familiarizare, acestea sunt întotdeauna unu-la-unu, voluntarii neavând voie să-și implice familiile sau prietenii în procesul de susținere post-liberare a foștilor deținuți. Crucea Roșie Oslo se implică, de asemenea, în activități derulate în colaborare cu penitenciarele. De exemplu efectuează programe de navigare cu ambarcațiuni reconstituite după modelul viking, cu deținuți care sunt incluși în programe de liberare.

În cadrul întâlnirii cu reprezentanții acestei organizații, am avut ocazia să schimbăm experiențe în lucrul cu foștii deținuți. S-a remarcat faptul că, în România, pedepsele cu închisoarea sunt mai mari decât în Norvegia, fapt care îngreunează adaptarea fostului deținut la viața din libertate. De asemenea, s-a discutat despre responsabilizarea fostului deținut pentru reintegrarea sa socială, subliniindu-se faptul că, în țara noastră, majoritatea foștilor deținuți aleg să meargă la muncă în străinătate, nu sunt interesați de servicii de consiliere psihologică sau nu au nivelul de educație necesar urmării unui curs de calificare.

Reprezentanții organizației Crucea Roșie din Oslo au menționat că, în programele lor, sunt incluși foști deținuți care demonstrează un nivel crescut de motivație pentru schimbare încă din tipul întâlnirilor care au loc în penitenciar. Personalul organizației se așteaptă ca persoana condamnată să devină conștientă de oportunitățile ce le poate avea prin creșterea nivelului educațional și a perspectivelor de angajare după liberare. De asemenea se corelează programele urmate de deținuți în penitenciare cu cerințele de pe piața forței de muncă, astfel încât acestea să le fie de un real ajutor după liberare, când ar trebui să dețină și o certificare a calificării urmate. Fiecare persoană va fi inclusă în programe educaționale în acord cu nevoile, aptitudinile și abilitățile personale.

Programele de educație și formare reprezintă parte a procesului de reinserție socială și fac parte din politicile de prevenire a recidivei din Norvegia¹.

3. Schimb de experiență la Oslo Church City Mission

Oslo Church City Mission este una dintre cele mai mari organizații umanitare bazate pe credință din Norvegia având în jur 1200 de angajați și chiar mai mult de atât voluntari, implicați în aproximativ 40 activități, proiecte și instituții diferite, ce oferă o gamă largă de expertiză profesională (Oslo Church City Mission, 2016). În cadrul schimbului de experiență am vizitat un centru rezidențial al cărui scop inițial a fost oferirea de adăpost și suport victimelor violenței domestice, în special femeilor cu copii. Din practică au observat că o mare parte dintre aceste victime aveau un partener în detenție, treptat, centrul s-a specializat pe oferirea de servicii care promovează contactul copiilor cu părinții deținuți într-un mediu rezidențial și prietenos care permite desfășurarea de activități de familie normale: de la discuții și joaca cu copiii, la pregătirea meselor și petrecerea timpului împreună. În cadrul adăpostului oferit de Oslo Church City Mission se pot efectua vizite din partea deținuților eliberați și a familiilor acestora.

Țările scandinave sunt adesea considerate modele de practici de succes în sistemul de detenție, în special Norvegia, care, la 20 de procente, are una dintre cele mai mici rate de recidivă din lume. Aici, de asemenea, accentul cade mai mult pe reabilitare și mai puțin asupra pedepsei. Raționamentul este că justiția pentru societate este cel mai bine deservită prin liberarea deținuților, probabilitatea de recidivă fiind astfel mai scăzută. Filozofia sistemului penal norvegian constă în faptul că închisorile tradiționale, represive nu funcționează și că tratarea deținuților prin metode umane îmbunătățește șansele lor de reintegrare în societate (Adams, 2010 *apud* Deady, 2014, p.3). Acest lucru se realizează printr-un „principiu director de normalitate”, ceea ce înseamnă că, cu excepția libertății de circulație, deținuții păstrează toate celelalte drepturi, viața în închisoare semănând cu viața din exterior în cea mai mare măsură posibilă (Ploeg, 2012 *apud* Deady, 2014, p.3).

---

¹<http://anp.gov.ro/documents/12556/0/Ghid+Reintegrare/ca2a9d1e-6623-4b05-b123-1a6319fbf30e>. Accesat la data de 25.09.2016.

4. Întâlnire cu reprezentanții Serviciului de probațiune din Drammen, Buskerud

Recomandat de către FFP, este unul din puținele servicii de probațiune din Norvegia care monitorizează persoanele arestate la domiciliu prin intermediul dispozitivelor electronice. Șase servicii de probațiune din totalul de 19 implementează monitorizarea arestului la domiciliu, sentință care se acordă, la recomandarea serviciilor de corecție, doar persoanelor care au primit o condamnare de până la patru luni sau mai au de executat mai puțin de patru luni de închisoare necondiționată. În situația în care infractorul își scoate dispozitivul (brățara) electronică, se consideră evadare.

Infractorul trebuie să fie acasă într-un interval orar, pe durata zilei trebuie să fie la muncă, la școală etc. Serviciile de probațiune sunt responsabile pentru acest tip de sancțiune în strânsă legătură cu penitenciarele. Se urmărește dezvoltarea acestui proiect la nivel național, fiind realizate evaluări intermediare în urma cărora s-a constatat o rată foarte scăzută de nerespectare a regulilor sistemului.

Scopul principal al serviciilor de probațiune din Norvegia este acela de a îndeplini și respecta deciziile justiției într-un mod prin care infractorul devine mai capabil să se integreze în societate.

5. Întâlnire cu reprezentanți ai Penitenciarului pentru femei Bredveit

În Norvegia sunt încarcerați 3500 prizonieri, bărbați și femei, penitenciarul din Bredveit fiind singurul penitenciar de maximă siguranță pentru acestea din urmă din Norvegia. Acesta funcționează într-un fost centru pentru minori care au săvârșit fapte penale. La momentul vizitei, penitenciarul avea în custodie 45 de femei în regim de maximă siguranță și 19 în regim de securitate scăzută. Sentința medie în acest penitenciar este de cinci ani și jumătate, majoritatea persoanelor fiind condamnate pentru omor și violență familială conform Bakken D., director adjunct al penitenciarului Bredveit.

În România sistemul penitenciar cheltuie în medie 17 Euro/deținut/zi față de Norvegia ce are alocat 330 Euro pentru aceleași unități de măsură, conform studiului internațional „Space 2011” făcut periodic de Institutul de Criminologie și Drept Penal din Lausanne pentru Consiliul Europei, (Ghenceanu, 2013).

Specific penitenciarului Bredveit este o locuință (tip apartament) unde copiii deținuților pot petrece noaptea împreună cu

mama lor, pot găti și chiar se pot juca într-un mic parc aflat în incinta închisorii. Dreptul la acest tip de vizită se acordă în urma unei evaluări foarte atente a mamei, la recomandarea psihiatrului închisorii, în special în situația în care detenția este consecința abuzului copiilor.

Penitenciarul Bredtveit, alături de Penitenciarul Gherla, este partener în cadrul unui proiect implementat de Administrația Națională a Penitenciarelor din România care vizează înființarea unui centru terapeutic pentru femei, proiect finanțat printr-un grant acordat de Norvegia în cadrul Mecanismului Financiar Norvegian 2009-2014. Acest centru are ca scop acordarea de asistență specifică persoanelor private de libertate, în vederea învățării și exersării de noi abilități și responsabilități sociale, a implicării și participării fiecărei deținute custodiate în propriul proces de reabilitare.

6. Concluzii

Sistemul social norvegian face parte alături de cel suedez, finlandez și danez din modelul scandinav. Reducerea cheltuielilor sociale în aceste țări, în ultimii ani, a contribuit la stimularea și dezvoltarea formelor de economie socială, în special în zonele rurale. Rezultatul constă în faptul că furnizarea bunăstării și a serviciilor este difuzată prin intermediul unei combinații mai complexe a economiei publice și sociale, cu reduceri în cadrul furnizării de servicii publice, creându-se astfel spații pe care le-au ocupat organizațiile economiei sociale, adesea cu sprijinul statului. Exemplul țărilor scandinave evidențiază că dezvoltarea economiei sociale poate fi reconciliată și compatibilă cu un sistem de bunăstare generos, ca parte a unei politici progresive de redistribuire a resurselor. (Fundația Multimedia pentru Democrație Locală, 2016).

Reintegrarea socială a foștilor deținuți din România, prin prisma mecanismelor de economie socială și inspirată din modelul norvegian, ar însemna dezvoltarea celui de al treilea sector care ar funcționa astfel ca liant între factorii esențiali în prevenirea recidivei: oferirea temporară a unui loc de muncă, asigurarea unui loc de cazare pe perioada limitată, consiliere familială (Asociația Alternative Sociale, 2016) și serviciile specializate oferite de instituțiile abilitate ale statului.

Bibliografie

1. Asociația Alternative Sociale. (2016). *Colaborarea previne discriminarea*.
2. Băluță, C. (2012). Revenirea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate, *Revista de Economie Socială nr.4, vol.II*, București, Editura Hamangiu.
3. Deady, W.C. (2014). *Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad*. Accesat la data de 30.09.2016, de pe http://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidivism.pdf
4. FREE – IT, Programul Uniunii Europene de Invatare pe Tot Parcursul Vieții, *Reintegrarea și creșterea oportunităților de ocupare a unui loc de muncă, prin educarea deținuților*. Accesat la data de 25.09.2016 de pe <http://anp.gov.ro/documents/12556/0/Ghid+Reintegrare/ca2a9d1e-6623-4b05-b123-1a6319fbf30e>.
5. Fundația Multimedia pentru Democrație Locală. (2016). *Rețeaua socială română de date*. Accesat la data de 28.09.2016 de pe <http://infopolitic.ro/proiecte/modelele-economiei-sociale.html>.
6. Gerhard P. (2012). Norway is Doing Something Right, *New York Times*, 18 decembrie.
7. Ghenceanu M. (2013). *Informația zilei*. Satu Mare. Accesat la data de 26.09.2016 de pe <http://www.informatia-zilei.ro/sm/sistemul-penitenciar-din-romania-cat-costa-un-detinut-si-de-ce-nu-munceste/>
8. Oslo Church City Mission.(2016). Accesat la data de 30.09.2016 de pe <http://www.bymisjon.no/Support/English-Site/The-Church-City-Mission-in-Norway-/The-Church-City-Mission-in-Oslo/>
9. William L. A. (2010). Sentenced to Serving the Good Life in Norway, *Time*, 12 iulie.